

مقایسه میزان شیوع و نوع اختلالات یادگیری دانش آموزان تک زبانه و دو زبانه استان چهارمحال و بختیاری

سجاد انصاری اردلی^{۱*}، محمد نیکخواه^۲، پژمان احمدی سرموری^۳، عادل صالحی قرچی^۴

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، دانشگاه پیام نور مرکز اصفهان (نویسنده مسئول)

^۲ استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، پردیس بحرالعلوم شهرکرد

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه آزاد بروجن

^۴ کارشناس علوم تربیتی دانشگاه شهید رجایی فرخشهر

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی و مقایسه میزان شیوع و نوع اختلالات یادگیری در بین دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه بوده است. روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع علی-مقایسه ای است. جامعه مورد مطالعه شامل دانش آموزان پسر دوره ابتدایی استان چهارمحال و بختیاری در سه شهرستان شهرکرد، اردل و لردگان در سال تحصیلی ۹۹ - ۹۸ بود. که حدود ۱۲۰ نفر از آنها (۶۲ نفر تک زبانه و ۶۱ نفر دوزبانه بودند) را به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای انتخاب و پرسشنامه مشکلات یادگیری کلواردو ویلکات و همکاران (CLDQ) را در اختیار اولیا دانش آموزان قرار دادیم و از آنها خواستیم که به دقت به سوالات پرسشنامه پاسخ دهند. برای آزمون فرضیه ها از تکنیک های آماری ضریب همبستگی پیرسون و آزمون t مستقل استفاده شد. یافته ها نشان داد که بین دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه در خصوص مشکل در خواندن، شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی، مشکل فضایی و مشکل ریاضی تفاوت معنادار وجود دارد همچنین بین مشکل در خواندن با اضطراب اجتماعی و ریاضی، اضطراب اجتماعی با شناخت اجتماعی و مشکل فضایی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج حاصل نشان داد که دانش آموزان دوزبانه در هر پنج نوع اختلالات یادگیری دارای میزان شیوع بیشتری نسبت به دانش آموزان تک زبانه می باشند. همچنین می توان گفت بیشترین میزان شیوع اختلالات یادگیری در بین دانش آموزان تک زبانه مربوط به مشکل فضایی با ۱/۶۶ درصد و در دانش آموزان دوزبانه مشکل در خواندن و ریاضی با ۲/۳۶ درصد می باشد.

واژه های کلیدی: تک زبانه و دوزبانه، مشکل در خواندن، شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی، مشکل فضایی، مشکل در ریاضی

مقدمه و بیان مسئله

افزایش روز افزون شمار افراد دارای اختلالات یادگیری، به سبب رشد و توسعه تعاریف و گسترش ابزارهای شناسایی و تشخیص اختلال یادگیری، توجه حوزه های پژوهشی متعددی را به خود جلب نموده است. به نظر می رسد این اختلال اثرات مادام العمری را برای فرد ایجاد میکند که فراتر از خواندن، نوشتن و ریاضیات است و حوزه هایی همچون بهداشت روانی، روابط بین فرد (شهمیم، ۱۳۸۲: ۴۲-۲۷)، ادامه تحصیل، امکانات استخدامی و شغل یابی و مانند آن را تحت تاثیر قرار می دهد. سبب شناسی اختلالات یادگیری می تواند نقش موثری در تشخیص، ساماندهی، مداخله و بازپروری این اختلال داشته باشد (نظری، ۱۳۹۱: ۴۵-۳۶). امروزه دوزبانگی یا چند زبانی پدیده ای جهانی است و به ندرت می توان کشوری را سراغ داشت که دست کم بخش کوچکی از جمعیت آن به دو یا چند زبان تکلم نکنند، در بسیاری از کشورها، افزون بر زبان مادری، یا زبان رسمی آموزش و پرورش، زبان یا زبان های دیگر یا لهجه ها و گویش هایی نیز وجود دارد که این موضوع بر یادگیری و آموزش افراد آن جامعه تأثیر به سزایی می گذارد (وٹوقی، ۱۳۷۰: ۱۶-۹). تا قبل از سالهای ۱۹۶۰، دوزبانگی به عنوان یک مانع در پیشرفت تحصیلی کودکان تلقی می شد. نتایج پژوهش های (سائر، ۱۹۲۴؛ کامینز، ۱۹۷۶ و لامبرت، ۱۹۷۷) نشان می دهند که کودکان دوزبانه نسبت به کودکان یک زبانه عملکرد ضعیف تری دارند. بر عکس، از نظر روان شناسی، آموزش به زبان مادری سبب درک بهتر مطالب می گردد و پیشرفت شناختی دانش آموزان را تأمین می کند. طبق آمار، ۵۰ درصد مردودی های دوره ابتدایی در کشور ما به پایه های اول و دوم اختصاص دارد و با دوزبانگی در ارتباط می باشد (بدری، ۱۳۸۱). به نقل از کلانتری و سایر همکاران (۱۳۹۰). دانش آموزان غیر فارسی زبان در بدو ورود به مدرسه، زبان مادری خود را که در یک فرایند پیچیده و در ارتباط مستقیم با محیط پیرامون خود فرا گرفته است، در برنامه فارسی پیدا نمی کنند. چون سازماندهی محتوا و انتقال برنامه درسی به دانش آموزان بر پایه زبان فارسی است که با مفاهیمی که بر اساس تجارب قبلی دانش آموز به زبان مادری حاصل گردیده است و برای او بار عاطفی نیز دارد، پیوند ندارد. درحالی که ارتباط غیر رسمی درون مدرسه ای می تواند خارج از کانال ارتباط رسمی به زبان مادری بر قرار شود. این چنین گسستگی میان زبان مدرسه و زبان مادری دانش آموزان، ارتباط بر پایه انگیزه فردی را با دشواری مواجه می کند (پارسایی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۹-۱۰۴). تحقیقات نشان میدهد که ۷۰ درصد جمعیت جهان دوزبانه یا چند زبانه هستند، موضوع دوزبانگی در ایران از آن رو که بر اساس نتایج مطالعه پرلز حدود ۵۰ درصد (مولیس^۴، مارتین^۵، کندی^۶ و فوی^۷، ۲۰۰۷ به نقل از کرمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۴-۴۳) از کودکان در خانه به زبانی غیر از زبان فارسی صحبت می کنند از زوایای مختلف قابل بررسی است. آمارها درباره جمعیت دوزبانه های ایران متفاوت است. بعضی از تحقیقات داخلی نشان می دهد که حدود ۷۵ درصد دانش آموزان کشور را دوزبانه ها تشکیل می دهند (خدیوی، ۱۳۹۰: ۴۴-۳۱). با توجه به این که در سیستم آموزشی کشورمان کودکان دوزبانه در بدو ورود به مدرسه مجبور هستند تا با زبان فارسی مسائل را حل کنند، به دلیل ناتوانی در درک مطالب به زبان فارسی یا بیان ذهنیات خود در قالب این زبان، همواره در معرض خطر افت تحصیلی، کاهش فرصت های تحصیلی و ترک تحصیل قرار دارند؛ بنابراین انجام تحقیقات گسترده در رابطه با توانش های زبانی کودکان دوزبانه در رابطه با زبان فارسی ضروری می نماید. از دیگر سو، محققین بر این باورند که میزان تأثیر دوزبانگی به میزان شباهت زبان هایی که کودک در معرض آن ها است نیز بستگی دارد (جانکر^۸، ۲۰۰۲: ۹۴-۳۸۱). چگونگی ارتباط میان دوزبانگی و تعلیم و تربیت از موضوعات مهمی است که امروزه سیاست گذاران آموزشی، روانشناسان و معلمان با آن مواجه اند. به کارگیری روش های تدریس یکسان در آموزش یک زبانه ها و دوزبانه ها درواقع بی توجهی به تفاوت های ناشی از امر چندزبانگی است. در شیوه های مرسوم تدریس در آموزش و پرورش ایران اغلب به مسائل دوزبانگی توجه کافی نمی شود و این عاملی مهم در کسب نتایج ضعیف در مسابقات بین المللی است (کلانتری و سایر همکاران، ۱۳۹۰: ۲۴-۷). در کلاس های دوزبانه، در شرایطی که دانش آموز مفاهیم مطرح شده در بازخوردهای معلم را درک نمی کند، احتمال ایجاد یک چرخه معیوب وجود دارد؛ قطع رابطه دانش آموز با جریان آموزش و در نتیجه عدم درک تعامل معلم و قطع رابطه یا بی توجهی معلم به دانش آموز، با تصور اینکه وی مفاهیم ارایه شده در بازخوردها را درک نمی کند (سیاهریل^۹، ۲۰۱۳ و بیکر^{۱۰}). نتایج پژوهش ایزدی (۱۳۹۲) نیز نشان میدهد که عملکرد دانش آموزان تک زبانه در

مهارت خواندن در مقایسه با دانش آموزان دوزبانه به طور معناداری تفاوت دارد. دانش آموزان تک زبانه ای که به زبان فارسی سخن می گویند و زبان مادری آنها فارسی است، موفق ترند (قادری، ۱۳۹۷: ۱۱۴-۹۵). استان چهارمحال و بختیاری یکی از استان هایی است که در اکثر شهرستان های آن خانواده ها و افراد به گویش های محلی از جمله لری بختیاری و در برخی مناطق ترکی صحبت می کنند. با توجه به موارد مذکور آنچه در این پژوهش به عنوان مسئله مطرح بوده است این است که آیا دانش آموزان دوزبانه در مقایسه با دانش آموزان فارسی زبان از اختلالات یادگیری بیشتری برخوردار هستند؟

پیشینه پژوهش

در رابطه با دوزبانگی و تأثیرهای آن پژوهش های بسیاری در سال های اخیر در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است، که تعدادی از این پژوهش ها مؤید این نکته است که دوزبانگی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تأثیر مثبت می گذارد و نتایج سایر پژوهش ها حاکی از تأثیر منفی دوزبانگی بر پیشرفت تحصیلی و یادگیری و خواندن دانش آموزان است (احمدی و سایر همکاران، ۱۳۹۳: ۳۵-۲۷).

(فیاضی بارجینی، ۱۳۸۹: ۶۷-۶۲) در مقاله ای تحت عنوان رابطه دوزبانگی و اختلال های گفتار و زبان به این نتیجه رسید که دوزبانگی به تنهایی نمی تواند عامل ایجاد مشکلات یا تأخیری در گفتار و زبان کودکان گردد، صحبت کردن با دو زبان مثل هر مهارت دیگر است و برای این که بچه دو زبان را خوب یاد بگیرد نیاز به تمرین زیاد و محیط غنی زبانی دارد، والدین در فراهم آوردن و تسریع آن می توانند کمک کنند.

(یارمحمدیان، ۱۳۹۲: ۳۱-۲۱) در مقاله ای تحت عنوان تحلیل رابطه بین اختلالات یادگیری و اختلالات زبان در دانش آموزان مقطع ابتدایی به این نتیجه رسید که تأخیر در رشد زبان و عناصر آن، می تواند یادگیری کودک را تحت تأثیر قرار دهد، زیرا این همبستگی نشان می دهد که عوامل مشترکی بین محتوای یادگیری و زبان وجود دارد که هر دو جنبه از رشد را تحت تأثیر قرار می دهد. در واقع، در کنار عوامل تأثیر گذار بر اختلال یادگیری همچون آسیب های مغزی و عصبی، تأخیر در پیش نیاز های یادگیری تحولی از جمله رشد زبان، عامل دخیل مهمی محسوب می شود و خانواده باید نسبت به تحول زبانی کودک هم در قسمت درک و هم در قسمت گفتار توجه و مراقبت ویژه ای داشته باشد.

(احمدی و سایر همکاران، ۱۳۹۳: ۳۵-۲۷) در مقاله ای تحت عنوان مقایسه اختلال های خواندن در بین دانش آموزان یک زبانه و دوزبانه به این نتیجه رسیدند که بین دانش آموزان دو زبانه و یک زبانه در زمینه اختلال های خواندن تفاوت معناداری وجود دارد، بدین معنا که کودکان یک زبانه در زمینه درک لغات، آزمون کلاسی و نمره کلی خواندن به طور معناداری بهتر از دانش آموزان دوزبانه بودند. اصلاح نظام آموزشی، تدوین و تدریس مواد و دروس مختص افراد دوزبانه می تواند روند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوزبانه و کاهش اختلال های یادگیری در آنها را تسریع کند.

(بهمرام، ۱۳۹۳) در پایان نامه خود با عنوان تاثیر دوزبانگی بر وضعیت تحصیلی دانش آموزان مقطع دوم ابتدایی در درس املا نشان داد که رابطه معناداری بین تک زبانگی و دوزبانگی و وضعیت درس املا وجود ندارد. همچنین بین جنسیت و وضعیت درس املا رابطه معناداری وجود ندارد.

هدف پژوهش

هدف کلی این پژوهش عبارت است از بررسی و مقایسه میزان شیوع و نوع اختلالات یادگیری دانش آموزان دوزبانه و تک زبانه به منظور نیل به هدف کلی، اهداف خاص ذیل مد نظر قرار گرفت:

۱- شناسایی تنوع اختلالات یادگیری در بین دانش آموزان یک زبانه و دوزبانه

۲- بررسی میزان شیوع انواع اختلالات در بین دانش آموزان یک زبانه و دوزبانه

۳- بررسی ارتباط بین انواع اختلالات یادگیری

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع علی-مقایسه ای است. جامعه مورد مطالعه شامل تمامی دانش آموزان پسر دوره ابتدایی استان چهارمحال و بختیاری در سه شهرستان شهرکرد، اردل و لردگان در سال تحصیلی ۹۹ - ۹۸ بود. که حدود ۱۲۰ نفر از آنها (۶۲ نفر تک زبانه و ۶۱ نفر دوزبانه بودند) را به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای انتخاب کردیم. گرچه گویش لری یک زبان محسوب نمی شود، اما با توجه به اینکه دانش آموزان در محل زندگی خود به گویش مادری (لری) صحبت می کنند، آنها (دانش آموزان مناطق روستایی شهرستان اردل و لردگان) را به عنوان دوزبانه و دانش آموزان شهر شهرکرد را به عنوان تک زبانه، در نظر گرفته شده اند.

ابزار پژوهش

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات از ابزارهای مختلفی استفاده شده است که به صورت مختصر در ذیل آورده شده اند:

۱- روش کتابخانه ای

برای مطالعه نظری و تدوین ادبیات تحقیق و دیدگاه های صاحب نظران در مورد موضوع تحقیق از روش کتابخانه ای استفاده شده است.

۲- پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو ویلکات و همکاران (CLDQ)

پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو توسط ویلکات و همکاران (۲۰۱۱) تهیه شده و مشکلات یادگیری را متشکل از پنج عامل اساسی خواندن، حساب کردن، شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی و عملکردهای فضایی می داند که موجب مشکلات یادگیری می شوند. این پرسشنامه که از ۲۰ آیتم تشکیل شده است، توسط والدین دانش آموزان تکمیل می شود. پاسخ به هر عبارت در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه ای از اصلاً (۱) تا همیشه (۵) می باشد. بین پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو و خرده مقیاس های پنج گانه آن همبستگی بالایی وجود دارد. شدت ارتباط پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو با خرده مقیاس های خواندن ۰/۸۱، شناخت اجتماعی ۰/۷۸، اضطراب اجتماعی ۰/۷۶، مشکلات فضایی ۰/۷۰ و ریاضی ۰/۶۰ بدست آمده است. معناداری روابط مذکور در سطحی بالا بیانگر برخورداری پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو از روایی سازه ی مطلوب است. ضریب اعتبار بازآزمایی برای کل پرسشنامه و هر یک از مولفه های آن از مقدار ۰/۷۰ بیشتر بوده و حاکی از قابل قبول بودن همسانی زمانی CLDQ و مولفه های آن می باشد (حاجلو، ۱۳۹۰: ۴۳-۲۴).

یافته های پژوهش

داده ها با استفاده از بسته نرم افزار آماری برای علوم (SPSS) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته اند.

وضعیت زبان

بر اساس اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه، فراوانی آزمودنی ها بر اساس وضعیت زبان پاسخگویان مطابق جدول و نمودار می باشد.

جدول (۱). توزیع فراوانی مربوط به وضعیت زبان پاسخ دهندگان

وضعیت زبان	تعداد	درصد
تک زبانه	۶۲	۵۰/۴
دو زبانه	۶۱	۴۹/۶
جمع	۱۲۳	۱۰۰٪

نمودار ۱: توزیع درصد فراوانی مربوط به وضعیت زبان پاسخ دهندگان

مطابق جدول و نمودار مشاهده می شود ۶۲ نفر معادل (۵۰/۴) نفر از پاسخ دهندگان تک زبانه و ۶۱ نفر معادل (۴۹/۶) از پاسخ دهندگان دوزبانه هستند.

آزمون کولموکروف – اسمیرنف

برای بررسی وضعیت نرمال بودن متغیرهای تحقیق از این آزمون استفاده می کنیم. از آنجا که سطح معنی داری بدست آمده از آزمون برای همگی متغیرها بزرگتر از (۰/۰۵) می باشد. یعنی همگی متغیرها از توزیع نرمال پیروی می کنند. نتایج حاصل از آزمون در جدول (۲) نشان داده شده است. به همین دلیل برای بررسی وضعیت متغیرهای تحقیق از آزمون های پارامتریک استفاده می کنیم.

جدول (۲). بررسی وضعیت نرمال بودن متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد	Kolmogorov-Smirnov Z	Sig
مشکل در خواندن	۱۲۳	۰/۵۲	۰/۹۰
شناخت اجتماعی	۱۲۳	۰/۵۶	۰/۹۵

اضطراب اجتماعی	۱۲۳	۰/۶۶	۰/۸۰
مشکل فضایی	۱۲۳	۰/۷۸	۰/۷۱
مشکل در ریاضی	۱۲۳	۰/۷۲	۰/۷۵

تجزیه و تحلیل استنباطی داده ها

فرضیه اول: بین مشکل در خواندن دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه در نمونه آماری تفاوت وجود دارد.

جدول (۳). نتایج آزمون t مقایسه نظرات نمونه آماری در خصوص مشکل در خواندن بر حسب تک زبانه یا دوزبانه

شاخص	آماره	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	آماره t	ρ
مشکل در خواندن	تک زبانه	۶۲	۱/۵۹	۰/۵۹	۱۲۱	-۵/۰۴	۰/۰۰۰
	دوزبانه	۶۱	۲/۳۶	۱/۰۲			

نتایج حاصل از جدول (۳) نشان می دهد که، t مشاهده شده در سطح ($P < ۰/۰۵$) تفاوت معنی داری بین تک زبانه بودن یا دوزبانه بودن در خصوص مشکل در خواندن نشان می دهد.

فرضیه دوم: بین شناخت اجتماعی دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه در نمونه آماری تفاوت وجود دارد.

جدول (۴). نتایج آزمون t مقایسه نظرات نمونه آماری در خصوص شناخت اجتماعی بر حسب تک زبانه یا دوزبانه

شاخص	آماره	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	آماره t	ρ
شناخت اجتماعی	تک زبانه	۶۲	۱/۳۹	۰/۵۰	۱۲۱	-۵/۲۱	۰/۰۰۰
	دوزبانه	۶۱	۲/۱۷	۱/۰۵			

نتایج حاصل از جدول (۴) نشان می دهد که، t مشاهده شده در سطح ($P < ۰/۰۵$) تفاوت معنی داری بین تک زبانه بودن یا دوزبانه بودن در خصوص شناخت اجتماعی نشان می دهد.

فرضیه سوم: بین اضطراب اجتماعی دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه در نمونه آماری تفاوت وجود دارد.

جدول (۵). نتایج آزمون t مقایسه نظرات نمونه آماری در خصوص اضطراب اجتماعی بر حسب تک زبانه یا دوزبانه

شاخص	آماره	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	آماره t	ρ
اضطراب	تک	۶۲	۱/۶۳	۰/۷۹	۱۲۱	-۳/۳۹	۰/۰۱۴

اجتماعی	زبان					
	دوزبان	۶۱	۲/۱۹	۱/۰۹		

نتایج حاصل از جدول (۵) نشان می‌دهد که، t مشاهده شده در سطح ($P < 0/05$) تفاوت معنی‌داری بین تک زبانه بودن یا دوزبان بودن در خصوص اضطراب اجتماعی نشان می‌دهد. فرضیه چهارم: بین مشکل فضایی دانش آموزان تک زبانه و دوزبان در نمونه آماری تفاوت وجود دارد.

جدول (۶). نتایج آزمون t مقایسه نظرات نمونه آماری در خصوص مشکل فضایی بر حسب تک زبانه یا دوزبان

شاخص	آماره	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	آماره t	ρ
مشکل فضایی	تک زبانه	۶۲	۱/۶۶	۰/۷۳	۱۲۱	-۳/۹۸	۰/۲۴۷
	دوزبان	۶۱	۲/۲۵	۰/۸۷			

نتایج حاصل از جدول (۶) نشان می‌دهد که، t مشاهده شده در سطح ($P > 0/05$) تفاوت معنی‌داری بین تک زبانه بودن یا دوزبان بودن در خصوص مشکل فضایی نشان نمی‌دهد.

فرضیه پنجم: بین مشکل در ریاضی دانش آموزان تک زبانه و دوزبان در نمونه آماری تفاوت وجود دارد.

جدول (۷). نتایج آزمون t مقایسه نظرات نمونه آماری در خصوص مشکل در ریاضی بر حسب تک زبانه یا دوزبان

شاخص	آماره	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	آماره t	ρ
مشکل در ریاضی	تک زبانه	۶۲	۱/۶۱	۰/۶۸	۱۲۱	-۴/۴۷	۰/۰۰۱
	دو زبانه	۶۱	۲/۳۶	۱/۱۲			

نتایج حاصل از جدول (۷) نشان می‌دهد که، t مشاهده شده در سطح ($P < 0/05$) تفاوت معنی‌داری بین تک زبانه بودن یا دوزبان بودن در خصوص مشکل در ریاضی نشان می‌دهد.

فرضیه ششم: بین مشکل در خواندن با اضطراب اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول (۸). نتایج آزمون همبستگی پیرسون

آزمون پیرسون		مشکل در خواندن	اضطراب اجتماعی
مشکل در خواندن	ضریب همبستگی	۱/۰۰۰	۰/۵۷
	Sig	.	۰/۰۰۰
	N	۱۲۳	۱۲۳
اضطراب اجتماعی	ضریب همبستگی	۰/۵۷	۱/۰۰۰
	Sig	۰/۰۰۰	.
	N	۱۲۳	۱۲۳

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون در جدول (۸)، بین مشکل در خواندن و اضطراب اجتماعی ($r=0/57$ و $p=0/001$) رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($p < 0/05$). بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت که به هر میزان مشکل در خواندن بالاتر باشد، اضطراب اجتماعی در میان تک زبانه بودن یا دوزبانه بودن افزایش می یابد و بالعکس. فرضیه هفتم: بین مشکل در خواندن با مشکل در ریاضی رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول (۹). نتایج آزمون همبستگی پیرسون

آزمون پیرسون		مشکل در خواندن	مشکل در ریاضی
مشکل در خواندن	ضریب همبستگی	۱/۰۰۰	۰/۵۲
	Sig	.	۰/۰۰۰
	N	۱۲۳	۱۲۳
مشکل در ریاضی	ضریب همبستگی	۰/۵۲	۱/۰۰۰
	Sig	۰/۰۰۰	.
	N	۱۲۳	۱۲۳

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون در جدول (۹)، بین مشکل در خواندن و مشکل در ریاضی ($r=0/52$ و $p=0/001$) رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($p < 0/05$). بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت که به هر میزان مشکل در خواندن بالاتر باشد، مشکل در ریاضی در میان تک زبانه بودن یا دوزبانه بودن افزایش می یابد و بالعکس.

فرضیه هشتم: بین مشکل در ریاضی با اضطراب اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول (۱۰). نتایج آزمون همبستگی پیرسون

آزمون پیرسون		مشکل در ریاضی	اضطراب اجتماعی
مشکل در ریاضی	ضریب همبستگی	۱/۰۰۰	۰/۵۳
	Sig	.	۰/۰۰۰
	N	۱۲۳	۱۲۳
اضطراب اجتماعی	ضریب همبستگی	۰/۵۳	۱/۰۰۰

	Sig		
	N	۱۲۳	۰/۰۰۰
۱۲۳			۰

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون در جدول (۱۰)، بین شناخت اجتماعی و اضطراب اجتماعی ($r=0/53$ و $p=0/0001$) رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($p<0/05$). بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت که به هر میزان اضطراب اجتماعی بالاتر باشد، مشکل در ریاضی در میان تک زبانه بودن یا دوزبانه بودن افزایش می یابد و بالعکس. فرضیه نهم: بین مشکل فضایی با اضطراب اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول (۱۱). نتایج آزمون همبستگی پیرسون

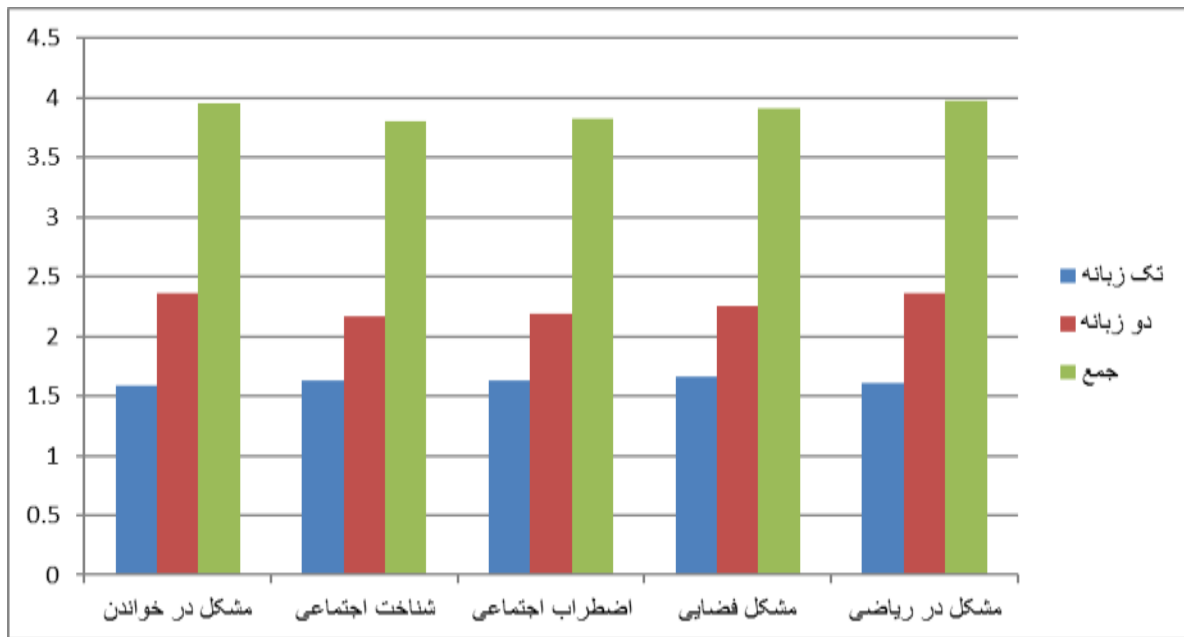
آزمون پیرسون		مشکل فضایی	اضطراب اجتماعی
مشکل فضایی	ضریب همبستگی	۱/۰۰۰	۰/۵۵
	Sig	۰	۰/۰۰۰
	N	۱۲۳	۱۲۳
اضطراب اجتماعی	ضریب همبستگی	۰/۵۵	۱/۰۰۰
	Sig	۰/۰۰۰	۰
	N	۱۲۳	۱۲۳

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون در جدول (۱۱)، بین اضطراب اجتماعی و مشکل فضایی ($p=0/0001$) و ($r=0/55$) رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($p<0/05$). بنابراین با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت که به هر میزان اضطراب اجتماعی بالاتر باشد، مشکل فضایی در میان تک زبانه بودن یا دوزبانه بودن افزایش می یابد و بالعکس.

میزان شیوع اختلالات یادگیری در بین دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه

جدول (۱۲). بررسی وضعیت میزان شیوع اختلالات یادگیری متغیرهای تحقیق

متغیر	تک زبانه	دوزبانه	جمع
مشکل در خواندن	۱/۵۹	۲/۳۶	۳/۹۵
شناخت اجتماعی	۱/۶۳	۲/۱۷	۳/۸۰
اضطراب اجتماعی	۱/۶۳	۲/۱۹	۳/۸۲
مشکل فضایی	۱/۶۶	۲/۲۵	۳/۹۱
مشکل در ریاضی	۱/۶۱	۲/۳۶	۳/۹۷

نمودار ۲: توزیع درصد فراوانی انواع اختلالات یادگیری در بین دانش آموزان تک زبانه و دو زبانه

بر اساس داده ها و اطلاعات جدول (۱۲) و نمودار (۲) می توان گفت که دانش آموزان دوزبانه در هر پنج نوع اختلالات یادگیری دارای میزان شیوع بیشتری نسبت به دانش آموزان تک زبانه می باشند. همچنین می توان گفت بیشترین میزان شیوع اختلالات یادگیری در بین دانش آموزان تک زبانه مربوط به مشکل فضایی با $1/66$ درصد و در دانش آموزان دوزبانه مشکل در خواندن و ریاضی با $2/36$ درصد می باشد.

بحث و نتیجه گیری

اختلالات یادگیری دارای انواع مختلفی است که به دلایل زیادی در دانش آموزان ایجاد می شود. به دلیل شیوع آن در بین دانش آموزان به خصوص در دوره ابتدایی، دارای اهمیت زیادی است. نتایج این پژوهش نشان داد که بین دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه در خصوص مشکل در خواندن، شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی و مشکل در ریاضی تفاوت معنا داری وجود دارد ولی بین تک زبانه بودن یا دوزبانه بودن با مشکلات فضایی رابطه معنا دار وجود ندارد. همچنین مشخص شد که بین مشکل در خواندن و اضطراب اجتماعی، مشکل در خواندن و ریاضی، شناخت اجتماعی و اضطراب اجتماعی، اضطراب اجتماعی و مشکل فضایی رابطه مثبت و معنا داری وجود دارد که با اطمینان می توان گفت که به هر میزان یک متغیر بالاتر باشد، متغیر دیگر در میان دانش آموزان تک زبانه یا دوزبانه افزایش می یابد و بالعکس. میزان شیوع انواع اختلالات یادگیری در بین دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه نیز به ترتیب $8/12$ و $11/33$ درصد بدست آمد که با قطعیت می توان گفت دانش آموزان مناطق دوزبانه دارای اختلالات یادگیری بیشتری از دانش آموزان تک زبانه می باشد. با توجه به داده های جمع آوری شده مشخص شد که دانش آموزان مناطق دوزبانه در هر پنج نوع اختلالات یادگیری (خواندن، ریاضی، شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی و مشکل فضایی) دارای میزان شیوع بیشتری نسبت به دانش آموزان مناطق تک زبانه هستند. این یافته ها با نتایج پژوهش های هوساپیان (۱۳۸۰)، احمدی و سایر همکاران (۱۳۹۳)، ادیب و سایر همکاران (۱۳۹۵)، همسو است. پژوهش حاضر مانند سایر پژوهش ها دارای محدودیت هایی است. از محدودیت های پژوهش حاضر، ابزار اندازه گیری بود. برای اندازه گیری میزان شیوع

و نوع اختلالات یادگیری دانش آموزان فقط از پرسشنامه استفاده گردید، و از آنجایی که اولیا تمایل دارند دانش آموزان خود را کامل تر از آنچه هستند، نشان دهند، این امکان وجود دارد که به طور قطعی نتوان اندازه گیری دقیق را تعیین نمود. یکی دیگر از محدودیت های پژوهش منحصر بودن نمونه پژوهش به پسران بوده است. همچنین عدم تعیین و بررسی اختلالات نوشتاری از محدودیت های این پژوهش بوده است. با توجه به محدودیت های پژوهش پیشنهاد می شود در تحقیقات آینده از سایر روش های جمع آوری داده ها نظیر مصاحبه و ... استفاده گردد همچنین پیشنهاد می شود این پژوهش را در دیگر شهرستان ها و در مدارس دخترانه نیز انجام دهند و در تحقیقات بعدی اختلالات نوشتن را نیز مورد بررسی قرار دهند تا نتایج دقیق تری از میزان شیوع و نوع اختلالات یادگیری در بین دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه حاصل شود.

سپاسگزاری: از تمامی افرادی که در انجام این پژوهش ما را یاری رسانده اند صمیمانه قدردانی می شود.

پی نوشت

۱. Saer
۲. Cummins
۳. Lambert
۴. Mullis
۵. Martin
۶. Kennedy
۷. Foy
۸. Junker
۹. Syahrial
۱۰. Baker

منابع

۱. احمدی، حمیرا؛ محمودی، عثمان، صالح، جبار، کریمیانیپور، غفار. (۱۳۹۳). «مقایسه اختلال های خواندن در بین دانش آموزان یک زبانه و دوزبانه»، فصلنامه تحول روانشناختی کودک- دوره اول، شماره ۱: ۳۵-۲۷
۲. ادیب، یوسف؛ شریفی، زهرا، محمدی، نظیره. (۱۳۹۵). «مقایسه قدرت خوانایی دانش آموزان یک زبانه و دوزبانه در درس فارسی پنجم ابتدایی و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی»، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱۲۸: ۸۴-۶۷
۳. بهرام، صفا. (۱۳۹۳). «تاثیر دوزبانگی بر وضعیت تحصیلی دانش آموزان مقطع دوم ابتدایی در درس املا»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران
۴. پارسایی، سلمان؛ کیانی، ستار و آزاد فارسانی، یاسر. (۱۳۹۲). «مقایسه حافظه کاری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر یک زبانه و دو زبانه»، مجله روانشناسی، سال هفدهم، شماره ۱: ۱۰۴-۱۱۹
۵. حاجلو، نادر و رضایی شریف، علی. (۱۳۹۰). «بررسی ویژگی های روان سنجی پرسشنامه مشکلات یادگیری کلورادو»، مجله ناتوانی های یادگیری، دوره اول: ۲۴-۴۳

۶. خدیوی، اسداله. (۱۳۹۰). «نظریه های شناختی دوزبانگی و برنامه درسی»، مجموعه مقالات همایش دوزبانگی و آموزش: چالش ها، چشم اندازها و راهکارها، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش: ۳۱-۴۴
۷. شهیم، سیما و سپهریان آذر، فیروزه. (۱۳۸۲). «ارزیابی هوش گروهی از کودکان آذری با مقیاسه ای گودایناف هریس و ماتریس های پیشرونده ریون»، مجله روان شناسی و علوم تربیتی دوره جدید، سال پنجم، ۲۷-۴۲
۸. قادری، مصطفی؛ بلند همتان، کیوان، هواس بیگی، فاطمه و بابکانی، سمیرا. (۱۳۹۷). «تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی در مورد چالشهای تدریس به زبان فارسی در مناطق دوزبانه»، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱۳۳، دوره ۳۴: ۹۵-۱۱۴
۹. کرمی، آزاد الله، علی آبادی، خدیجه، مراد صحرایی، رضا، دلاور، علی. (۱۳۹۶). «آموزش به زبان مادری در نظام آموزش رسمی کشور: فرصت یا تهدید؟»، فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۶۵، سال هفدهم: ۴۳-۷۴
۱۰. کلانتری، رضا؛ خدیوی، اسدالله، فتحی آذر، اسکندر و بهنام، بیوک. (۱۳۹۰). «بررسی روشهای مناسب آموزش دوزبانه»، فصلنامه نوآوری های آموزشی، دوره دهم، ۷-۲۴
۱۱. نظری، سمیه، کوتی، الهام و سیاحی، حیدر. (۱۳۹۱). «ملاکهای تشخیصی اختلالات یادگیری در مقیاس هوشی تجدید نظر شده وکسلر کودکان»، مجله تعلیم و تربیت استثنایی، شماره ۱۰۹: ۳۶-۴۵
۱۲. وثوقی، حسین. (۱۳۷۰). «زبان و گویش معیار»، مجله کیهان فرهنگی، سال هشتم، شماره ۲۱: ۹-۱۶
۱۳. هوسپیان، آلیس. (۱۳۸۰). «مقایسه ی توانایی های معنی شناختی دانش آموزان تک زبانه و دوزبانه در پایه های دوم و پنجم ابتدایی مدارس شهر تهران در سال تحصیلی ۷۷-۱۳۷۶»، مجله فرهنگ، شماره ۳۷ و ۳۸: ۳۲۹-۳۵۲
۱۴. یارمحمدیان، احمد. (۱۳۹۲). «تحلیل رابطه بین اختلالات یادگیری و اختلالات زبان در دانش آموزان مقطع ابتدایی»، مجله توانبخشی، سال چهاردهم، شماره ۱: ۲۳-۳۱
15. Baker, C. (2011). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism: (5th edition). Library of congress cataloging in publication data, 79. & Gunn Ltd.USA: McNaughton & Gunn*
16. Junker DA, Stockman IJ. *Expressive vocabulary of German – English bilingual toddlers. Am J Speech Lang Pathol, 2002; 11:381-94.*
17. Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Kennedy, A.M., & Foy, P. (2007). *PIRLS 2006 International Report: IEA's Progress in International Reading Literacy Study in Primary Schools in 40 Countries. Boston College, International Study Center*
18. Syahril, A. (2013). *Communication Strategies Used by Young Learners in a Bilingual Classroom. THESIS Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Sarjana Pendidikan. English Department Faculty of Language and Literature Satyr Wacana Christian University Salagita.*